

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

המדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע תזריע-מצורע תשפ"ו

שיר השירים קדש קדשים ומשפחה קדש קדשים (משנה ידים פ"ג מ"ה, בשם רבי עקיבא)

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

פרשת שמיני עוסקת בקודש: חנוכת המשכן והשכנת שכינה. לעומת זאת פרשתנו פותחת בתחום חיי משפחה, ברית מילה וטומאת הנידה. "וידבר יקנוק אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל לאמר אשה פי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים פימי נדת דוטה תטמא: וביום השמיני ימול בשר ערלתו: ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה ככל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא עד מלאת ימי טהרה: ואם נקבה תלד וטמאה שבעים יום ושלשת ימים תשב על דמי טהרה" (ויקרא י"ב א-ה). במבט ראשון שני קצוות של חיים יהודיים. הראשון, הקמת מרכז רוחני המחבר שמים וארץ - פעולה נעלה ומרוממת, והשני קשור לחיים ארציים, גשמיים שאין להם קשר לרוחניות. הרושם הראשוני נוגע לנידות, טומאה והרחקה מן הקודש "אשה פי תזריע וילדה ... וטמאה שבעת ימים פימי נדת דוטה תטמא: ... ככל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא". פתיחת פרשת תזריע מתוך הבנה מוטעית שכזו עלולה, ח"ו, לפגוע במעמדה של האישה, בצד הנעלה של החיים היהודיים ובעבודת השם. השקפה זו חדרה לצערנו גם לתוך עולם ההלכה וגרמה להשתרשות של מנהגים משוברים, בחלק מקהילות ישראל, שמקורם כנראה בהשפעה קראית. מנהגים אלה גרמו לטעויות הלכתיות והרחיקו נשים, בחלקים נכבדים של חייהן, מבית הכנסת ומקשר לתורה. עיינו לדוגמא: בביקורת הקשה של הרמב"ם (פ"א מהל' איסורי ביאה ה"ט) ובדבריו החרפים של הראשון לציון הגר"ע יוסף כנגד מנהגים אלה (שו"ת "יביע אומר" חלק ד - יו"ד סימן יא ד"ה: א. ראשית). מבט מעמיק בכתובים ובדברי חז"ל מגלה שההיפך הוא הנכון. בניית משפחה יהודית היא המשך ישיר של השכנת שכינה במשכן. כך גילה לנו רבי עקיבא (שדבריו צוטטו גם בכותרת) "דריש רבי עקיבא איש ואלה זכו שכינה ביניהן" (סוטה י"ז ע"א). לכן, אין זה פלא שעל הארון שהיה הכלי החשוב ביותר במשכן ובמקדש, עמדו שני כרובים שסימלו את הקשר בין האיש והאישה שזכו ששכינה ביניהן. העיון מגלה כי לידת הזכר היא בזכות הזרעת האישה (לא נסביר בגלל קוצר היריעה מה משמעות הביטוי): "אשה פי תזריע וילדה זכר" וגם דמי הטהרה מרובים פי כמה מימי הנידה, הכיוון ברור. המחזור החדש איננו קשור בדווקא לטומאה, הוא זה שמבטיח את היכולת ליצור מחדש כל חודש חיים חדשים (השבת היא גם ראש חודש מלשון התחדשות). רב, האמורה הגדול, המחבר בין תנאי ארץ ישראל ואמוראי בכל מלמדנו: "רב אמר: מעין אחד הוא, התורה טמאתו והתורה טהרתו" (נידה לה ע"ב). ימי הנידה אינם המרחיקים לטווח הקצר, הם המקרבים מאוד לטווח הארוך. ברית המילה נזכרת בפרשה זו כי גם היא מאורע מקדש ומרומם "אות ברית קודש". כשם שדם הברית מקדש ומרומם כך גם דמי הטהרה. א. השינוי בהלכות בין לידת זכר ללידת נקבה, קשור להבדל בין מערכות הזמנים השונים של האיש ואישה. כל אחד מהם מתנהל במערכת זמן שונה. האיש והאישה הם שותפים אבל שונים. השוני הוא היתרון שיוצר את ההזדמנות ליצירה חדשה. לוח השנה הזכרי מושפע בעיקר מן השמש (למעלה מתשעים אחוז מן הגברים עבדו רוב ההיסטוריה האנושית בשדות חקלאיים) וממילא המחזוריות היא יומית/שנתית. לוח השנה הנקבי מושפע מן הירח והוא אכן לוח חודשי. לכן, רק גברים חייבים במצוות עשה שהזמן גרמא (מצוות אלה קשורות להבדלים בין יום ולילה שמושפעים ישירות מהשמש, או לחגים התלויים בלוח השמש). מאידך גיסא, כל ההלכות הקשורות לנשים מוגדרות דווקא בחודשים ולא בשנים או חלקיהן. לדוגמא: ההגדרה ההלכתית של מינקת הוא כ"ד חודשים ולא שנתיים, וגזירת הבחנה היא ג' חודשים ולא רבע שנה. ב. הלכות טהרת המשפחה קובעות כלל הלכתי-רוחני יסודי. האיש חייב להתאיר את סדרי חייו, צרכיו ורצונותיו אל לוח הזמנים שנקבע באופן טבעי על ידי אשתו. ההתחשבות והרגישות הופכת את מערכת הקשרים לאנושית וערכית - לקשר של אהבה ורעות. קשר שמרומם והופך את חיי האישות לנעלה הרבה למעלה מהתפרצות של דופמין והורמונים נוספים. לכן, אין זה פלא שקשר זה זכה, כאמור, להיות הסמל ליחס בין כנסת ישראל וקודשא בריך הוא. ג. הופעתה של מצוות המילה באה ללמד, כי דווקא האיש ולא האישה הוא זה שצריך להתאים עצמו - ל"מעט את עצמו". ברית המילה בפשטות משמעותה שעבוד גם של חלק זה בגוף האדם לעבודת הבורא. הפגיעה לכאורה, דווקא באיבר זה, משמעותה "לברית הבט ואל תפן ליצר". יש כאן מעין הקבלה להדרכה שהופנתה אל הלבנה "לכי ומעטי את עצמך" (חולין דף ס ע"ב) הפעם היא מופנית אל האיש. על פי דברינו יש כאן ציווי כפול: "קדש עצמך במותר לך" אבל גם, חובתך היא לספק את בת זוגך ולא את עצמך.

דווקא בימים טרופים אלה חובתנו לחזק את התא המשפחתי, לרומם את קדושתו ולמלא את הבית היהודי בתכנים של רגישות והתחשבות.

שיר השירים ימשיך בע"ה ללוות אותנו בימים המיוחדים של הלוח העברי הקבוע בתקופה זו, מפסח ועד יום ירושלים, ומשבועות ועד לפסח הבא. כל זה מקבל משמעות עוד יותר חזקה במלחמה החשובה והניסית נגד ציר הרשע הגשמי והרוחני בהנהגת איראן (שחלק חשוב באידאולוגיה שלו היא דיכוי נשים) והצביעות והאנטישמיות שפושה בעולם.

(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטיוב)

לעילוי זשבת

הרב משה מרדכי ארנר
א' בניסן תשפ"ה

לע"נ הנפלים במערכה להגנת המולדת הי"ד

הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב	פרופ' ישראל ושלומית אהרונים י"ד בכסלו תשפ"ג / ט' בחשוון תשפ"ו	מר משה וסרצוג כ' בתשרי תשפ"א	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א
הרב אשר וגב' סוזן וסרטייל ט' בכסלו / ט"ז אלול	ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	ר' שמואל וגב' רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד
ר' אליהו כרמל וגב' מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	מר זליג וגב' שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	צפורה בת יונה דונייר ע"ה נלב"ע י"ב אדר א'	מר אלישע בן רבקה וגב' שושנה בת שרה

ארץ חמדה, ע"ר Eretz Hemdah

רח' ברוריה 2, ירושלים 91080 Bruriya St., Jerusalem

WWW.ERETZHEMDAH.ORG / Tel: 02-5371485 / info@eretzhemdah.org

חֲמַדַּת הַכִּשְׁרוֹת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

לע"נ מורנו הרב ארנרייך זצ"ל, ממנו למדנו להרגיש את הסברא ולהתרגש מהבנת התורה

מספר השלכות להגדרת חתיכה נעשית נבלה

אנו נמצאים באמצע בירור המשמעות ההלכתית של מאכל אסור האוסר מאכל הכשר לאכילה. הלכתית אנו אומרים שהטעם האסור נכנס למאכל ואסר אותו. עמדנו על שיטות ראשונים שונות באשר ליחס לחתיכה החדשה. נסכם את שלושת השיטות המרכזיות שלמדנו:

- א. רש"י, רא"ה: ברוב האיסורים, משעה שהאיסור נבלע במאכל, הוא נאסר. גם אם נסחט את האיסור, המאכל יישאר באיסורו. החתיכה המותרת 'נעשתה נבלה'. לעומת זאת, ביחס לבשר וחלב יש חידוש גדול יותר. אין כאן מרכיב 'אסור' – המפגש ביניהם הוא האסור. לכן בגמרא יש הווה אמינא שדווקא במידה ונוכל להפריד את החלב והבשר זה מזה כל מרכיב ישוב להיותו.
- ב. ר"ן ורשב"א: ביחס לבשר בחלב, כל מרכיב מותר בפני עצמו, ורק המפגש ביניהם מייצר איסור. לכן גם אם נשוב ונפריד אותם, כל מרכיב כבר נאסר ולא ישוב להיותו. אך ביחס לשאר איסורים, מבחינה עקרונית אם נוכל להפריד את המרכיב האסור מן המאכל, אין סיבה שהוא יעמוד באיסורו. לכן הר"ן והרשב"א חולקים: לפי הרשב"א לא נאמר שהחתיכה עצמה נעשתה נבלה בשאר האיסורים, ואילו לפי הר"ן חז"ל תיקנו להתייחס לשאר האיסורים כמו שאנו מתייחסים לבשר בחלב.
- ג. מאירי: אם טכנית ניתן להפליט את האיסור לחלוטין מן ההיתר, אנו נתייחס לאיסור כבלוע בלבד. יש לכך שתי השלכות:
 1. כאשר נפריד את האיסור, המאכל ישוב להיותו. 2. גם בזמן שהאיסור עדיין מעורב, נתייחס רק למרכיב האיסור שבתוך ההיתר כאסור. אך מכיוון שהגמרא מכריעה שלא ניתן לסמוך על היכולת לגרום לאיסור להפלט בשלמות, אנו מתייחסים לחתיכה כולה כאיסור עצמאי.

עתה נעיין במספר השלכות למחלוקת זו:

א. תערובת יבש

דבר דומה ניתן לומר על תערובת יבש: המשנה במסכת תרומות (פרק ה) מביאה דוגמאות רבות לכך שתערובת נאסרת "לפי חשבון". לדוגמא: תרומה שמתערבת בחולין אוסרת עד פי מאה ממנה. כלומר: תפוח אחד של תרומה שנופל לבין תשעים תפוחים אחרים – נאסרו כולם. נניח שעתה יתערבו עשרים תפוחים נוספים. לכאורה עשרים תפוחים נפלו לתוך תשעים תפוחים אסורים. אך ההתבוננות הנכונה יותר היא שעדיין יש תפוח תרומה אחד, והוא לא יאסור מאה ועשר תפוחים. הרא"ה פוסק כך, והמאירי מבאר שההבדל נעוץ בכך שבתערובות שהתייחסנו אליהן מדובר על העברת טעם, השפעה הדדית. אך במקרה זה אין השפעה של התפוח על יתר התפוחים.

ב. חעני"נ בלח

המרדכי (חולין תרצז) מביא מעשה בו איסור נפל למרק. הוציאו אותו, אך לא היה במרק פי ששים מהאיסור, כך שכל המרק נאסר. בטעות ערבבו את המרק עם מרק אחר. במרק החדש אין פי ששים ביחס למרק שנאסר, אך יש פי ששים ביחס לאיסור המקורי. התלבטו מה הדין.

הראב"ן דן בעניין: ראשית נראה שהוא מניח כשיטת הר"ן, שמדאורייתא חעני"נ הוא בבשר וחלב בלבד, ובשאר איסורים חעני"נ הוא מדרבנן. אך הוא מציע שחעני"נ נגזר בשאר האיסורים רק כאשר יש איסור ניכר בעל חשיבות. אך כאשר יש טעם בתוך מרק, ואי אפשר להצביע על חתיכה שנאסרה, אלא על מרק, על זה לא גזרו חעני"נ, אלא יש לשער לפי החשבון המקורי (לכאורה יש כאן שיטה שמבקשת למצוא בין הר"ן והרשב"א, ולומר שחעני"נ בשאר איסורים מדרבנן, ולכן הוא מגביל את היקף הגזירה).

הר"ן עצמו מציע סיבה שונה מדוע לא לאסור את התערובת הנוזלית: חעני"נ נאמר בשאר איסורים כגזירה ביחס לבשר בחלב. אך בשר בחלב נאסר מדאורייתא בבישול בלבד. לפיכך, אם האיסור התערבב נוזלית, ולא בבישול, לא נאמר חעני"נ. כמובן שדבריו יהיו תקפים רק אם מדובר בערבוב נוזלי ללא בישול. אם הוסיפו את המרק שנאסר בזמן שהרתיחו את המרק השני לכאורה הגזירה תחול גם במקרה זה.

הראב"ד (המובא בתורת הבית לרשב"א) מתיר מסיבה שונה: הסיבה שאנו אומרים חעני"נ היא מפני שאי אפשר לסמוך על כך שהאיסור באמת ייפלט. אך כאשר מדובר בנוזלים, הנוזלים אכן יחזרו ויתערבו. אם חתיכה בלעה טעם חזיר, טעם החזיר תמיד יהיה בחתיכה. אך בתערובת נוזלית, הטעם באמת עשוי להתבטל מרוב הנוזלים האחרים. הסבר זה מתאים לשיטת המאירי שלמדנו לעיל.

להלכה בעניין זה: הרמ"א פוסק שבתערובת נוזלית בשאר איסורים נסמוך על כך שאין חעני"נ אם מדובר בהפסד מרובה. הט"ז מכריע שאם התערובת לא התבשלה לא נאמר חעני"נ כלל. ואם התערובת התבשלה נתיר אותה בהפסד מרובה.

ג. חעני"נ בדבר הניכר

לכאורה מדברי הראב"ן אפשר להגיע למסקנה משמעותית יותר. הרמב"ם (מאכלות אסורות פרק ט הלכה ו) מתאר את המציאות הבאה: חלב נשפך לחתיכה מסוימת הצפה על פני התבשיל שבקדירה. אנו יודעים שהיא אסרה באיסור בשר בחלב את אחת החתיכות, אך אין לנו מושג איזו חתיכה. הרמב"ם אומר שניתן לערבב את כל חתיכות הבשר לתוך הקדירה. הטור תמה עליו – מדוע? מעורבת כאן חתיכת בשר שבלעה חלב, מדוע שיהיה מותר לערבב אותה, בכוונה תחילה, עם חתיכות בשר כשרות אחרות? השו"ע פוסק את דברי הרמב"ם, והרמ"א חולק ופוסק שלא לנהוג כך.

אך הש"ך מבאר את הדברים: חעני"נ משמעו: אנו מגדירים איסור חדש. מעתה, חתיכה זו היא חתיכה אסורה, לכל דבר ועניין. היא עומדת כאיסור עצמאי, ולא כתערובת. אך אם לא ניתן לזהות את החתיכה האסורה, לא ניתן להצביע עליה ולומר "כי הוא זה", אנו אוסרים רק מחמת החלב שנבלע. מעתה אנו נשער לפי החלב שנשפך, ולא לפי החתיכה שזכתה למעמד אסור עצמאי, מפני שאיננו מזהים את החתיכה הזאת.

הש"ך מציע שיתכן וגם הטור לא חולק על כך מבחינה עקרונית. ברגע שהחתיכה נמצאת בתוך סיר, אין איסור לערבב אותה הלאה לתוך הסיר, ולא נוכל לומר חענ"נ על חתיכה בלתי ידועה. הבעיה היא שרגע לפני הערבוב ניתן להוציא את החתיכות הצפות מעל הקדירה אחת אחת ולתת לנכרי לטעום אותן כדי למצוא את החתיכה שיש בה טעם חלב. אם כך, יתכן והטור אינו חולק על העיקרון של הרמב"ם, אלא רק על היישום במקרה זה).
ברם, מהאופן בו הש"ך מבאר את הרמב"ם אנו למדים נקודה עקרונית: המגיד משנה והש"ך מניחים שלפי הרמב"ם חענ"נ הוא דרבנן בלבד, גם בבשר בחלב וגם בשאר האיסורים.

ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב

info@eretzhemdah.org ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך:

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל:				החייל, איתמר חיים בן ציפי ציפורה			
שמואל בן ברוריה	ניר רפאל בן רחל ברכה	חנה בת אוריה	טל שאול בן יפה	רות צפורה בת חנה	מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה	דוד בן רחל	חווה ראנלה בת פייקא
מאירה בת אסתר	הילה צפנת בת שרה טובה	עודד בן חיה	נעם בן שלומית	משה בן רחל	רבקה בת שרה בלה	נבו בן פריבה	חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה
שלמה בן שולמית	ר' יצחק בן בריינדל גיטה	מינדה לאה בת ליפשה	משה בן אסתר חיה				

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ג)

Kharkov, Ukraine

חרקוב, אוקראינה
אלול תשנ"ד

נאמנות גוי בברירת אורז

שאלה

האם יש לגויה נאמנות בברירת אורז כשישראל יוצא ונכנס (וכנ"ל בבדיקות כשרות – תולעים בכרוב וכו')

תשובה

נאמנות לגוי באיסור והיתר כאשר ישראל יוצא ונכנס, מצינו רק בפעולות סבילות של הגוי, למשל – שלא יחליף¹. הנדון דידן שבו מדובר באיסור דאורייתא ועבודה קשה, לא יעזור היתר "ישראל יוצא ונכנס", אלא דווקא בישראל עומד על גביו. אבל אורז בא בשקיות, והוא מוחזק לנקי, ואנו בכל אופן בוררים אותו לחומרא, נראה שאפשר לסמוך על הגויה.

¹ שו"ע יו"ד (סי' קיח סעיף י) ואע"פ שמצינו בסי' סט סעיף י נאמנות לעניין הדחה בתריתא, שם מדובר בעבודה פעוטה, והפוסקים צירפו לזה הרבה סברות, יעיי"ש.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

info@eretzhemdah.org ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך:

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה".
הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים – משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.
זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה